

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 1

Київ-2000

ББК 74.6

Редакційна колегія:

А.Й.Капська - доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор). Л.І.Міщик - доктор педагогічних наук, професор.
Л.Ф.Нечепоренко - доктор педагогічних наук, професор. В.М.Оржеховська - доктор педагогічних наук, професор. С.О.Сисоева - доктор педагогічних наук, професор. І.М.Ковчина - кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар).

Затверджений Постановою Президії Вищої Атестаційної комісії України (Бюлетень ВАК України №5 за 1999 рік) як наукове видання, в якому можуть публікуватися основні результати дисертаційних досліджень за спеціальностями педагогічної науки

Збірник статей пропонує результати досліджень і експериментальної роботи, здійсненої авторами з проблем соціального становлення особистості. У статтях розкривається психологічний, педагогічний та соціальний аспекти, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допомагають її вирішувати на сучасному етапі розвитку суспільства і психолого-педагогічної науки. Для викладачів, науковців, аспірантів, студентів і вчителів.

Соціалізація особистості: Зб.наук.праць. - К.: НПУ, 2000. Випуск 1. - 256 с.

Рекомендований вченою радою
Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова.
Протокол № 8 від 30 березня 2000 р.

ISBN 966-581-170-3

- © Редакційна колегія
- © Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
- © Автори статей

Яременко О. О.
Соціалізуючі компоненти в системі екокультури _____ 100

ІІ. ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

- Шашенко С.Ю.*
Концептуальний підхід до організаційно-виховної роботи серед студентів _____ 109
- Коломієць В.С.*
Модельовання комплексних дидактичних ігор як методу формування професійних мовленнєвих умінь _____ 115
- Барановська Л.В.*
Методологічні основи навчання студентів професійному вербальному спілкуванню _____ 123
- Дубовик Л.П.*
Підготовка студентів до естетичного оздоблення шкільного інтер'єру _____ 131
- Попович О.В.*
Впровадження модульно-тьюторської технології в системі вищої школи _____ 144
- Підкурганна Г.О.*
Культурологічний підхід в художньо-педагогічній підготовці факультету дошкільного виховання _____ 154
- Караман С.О.*
Професійна підготовка студентів-філологів до роботи в школах різних типів _____ 163
- Потайшиок І.В.*
Валеологія - структурний компонент професійної підготовки фахівців у вищих закладах освіти _____ 172
- Угришок І.М.*

О.О.Яременко

СОЦІАЛІЗУЮЧІ КОМПОНЕНТИ В СИСТЕМІ ЕКОКУЛЬТУРИ

Соціалізація особистості - одне з найважливіших питань, яке вирішує суспільство в процесі підготовки молоді до життя. Формування людини та вплив на її індивідуально-типологічні структури завжди поставало перед суспільством і тому цей процес має давню історію. Ще в "Республіці" Платона "Політиці" та "Етиці" Аристотеля, працях англійських мислителів Томаса Гобса, Джона Локка було визначено, що на біологічному та соціальному рівнях поняття людини має різне змістовне значення. Якщо перше визнає видове означення високоорганізованої біологічної системи, то друге - насамперед рівень соціальної, духовної зрілості індивіда та усвідомлення ним свого місця і своєї ролі як члена певної групи людей. Визнання цього фактору стало першим кроком до пояснення явищ, що спостерігалися, і зокрема того, що загальноприйняті морально-естетичні або індивідуально-фізіологічні характеристики особистості по-різному проявляються у повсякденному житті.

Подальший розвиток проблеми вивчення структури особистості певною мірою можна пояснити застосуванням провідного принципу психології- особистісного підходу. Виходячи з нього, особистість постає, як сукупність внутрішніх характеристик, через які відбиваються всі зовнішні впливи. Все, що

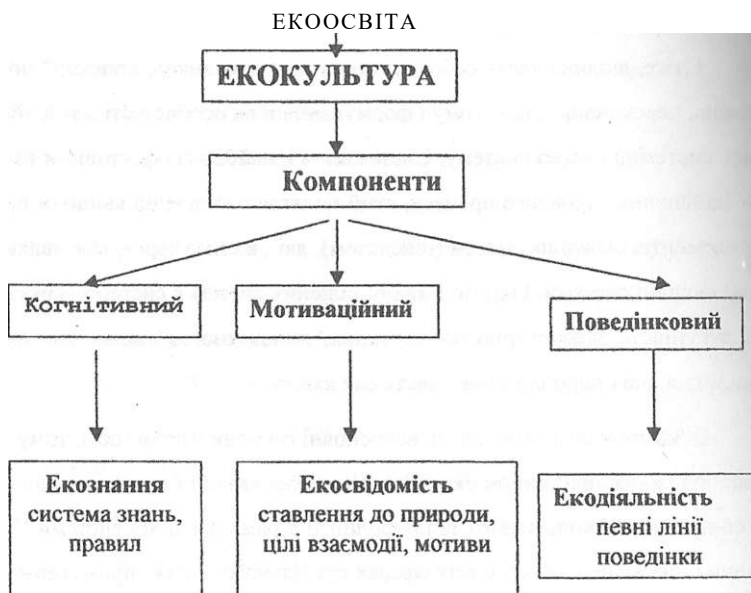
формується в психології особистості, так чи інакше, зумовлене зовнішніми впливами, але ніщо в її розвитку не виводиться безпосередньо із зовнішніх впливів. Останні дають той чи інший психічний ефект, лише відбиваючись через психічний стан суб'єкта, через склад думок і почуттів, що склався у нього (4). Таке розуміння особистості дає змогу розглядати її як складну, динамічну і функціональну систему, тобто об'єднати у структурі особистості соціальні та психофізіологічні властивості. Саме за такого підходу можна розглядати особистість як об'єкт і суб'єкт суспільних відносин, як цілісну, біо-психо-соціальну систему, в якій природні властивості людини включаються до будь-яких форм соціальних зв'язків, а зовнішні соціальні зв'язки переходять у внутрішні відносини самої особистості.

Отже, людина являє собою систему, систему знань, ставлень, поглядів, ідеалів, переконань тощо. Тому і формування її як особистості має здійснюватися системно і через систему. Системність є найбільш ефективним підходом до здійснення виховного процесу, який полягає у виділенні явищ чи процесів як елементів складних систем (підсистем), які, в свою чергу, теж являють собою складні системи. Однією з таких цілісних систем є система екокультури, як сукупність закономірно побудованих, динамічно зв'язаних компонентів, взаємодія яких породжує нову системну якість.

Ці компоненти охоплюють всі основні сторони особистості, тому що основоположним принципом екокультури можна вважати принцип відповідності соціально-психологічного та природного в рамках єдиної системи. Встановлення цієї відповідності у всіх сферах суспільного життя сприяє гармонізації взаємовідносин суспільства та природи. Гармонізуючи взаємодію природи і суспільства, екокультура містить в собі величезний психолого-педагогічний потенціал і служить рушійною силою соціалізації особистості і соціального прогресу суспільства в цілому. Це трапляється тому, що екокультура в контексті екоосвіти залучає особистість до активного відтворення набутого соці-

ального досвіду у своїй діяльності та спілкуванні, до різноманітних форм інтенсивної взаємодії суспільства і природи.

ри слід оцінити характерні ознаки кожного з трьох компонентів, а також фактори, які впливають на їх формування. Адже екокультура - це не тільки зібрання матеріальних знань та духовних цінностей, накопичених суспільством, але й ступінь оволодіння цими цінностями кожною окремою людиною та їх застосування у різних видах її діяльності (5).

Соціалізація може відбуватись як в умовах цілеспрямованого формування вихованця, так і в умовах стихійного впливу. Але сучасні проблеми ,особливо екологічні проблеми, стають настільки серйозними, що на постійне форму-

вання особистості у процесі стихійного розвитку просто не залишається часу: необхідно задіяти усі шляхи впливу на особистість. Всі вони мають спрямувати екологічну "політику" в русло формування в суспільстві екологічної культури, що веде до відповідального ставлення людини до навколишнього середовища (2).

Одним з провідних соціальних інститутів, що займається вихованням та навчанням молоді, є інститут освіти. Ще американський соціолог Толкотт Парсонс у своїй книзі "Соціальна система" (1952) запропонував дослідити

освіту як інститут соціалізації в сучасному суспільстві

установи та їхні елементи як соціальні системи (системи ролей, норм тощо)

(5). Американські соціологи Джек Нельсон та Френк Безаг інтерпретують систему му освіти як хранителя та передавача системи цінностей. Монографія Алена Турена "Університет і суспільство в Сполучених Штатах" наводить певну аргументацію на користь зростання ролі освіти як чинника соціальних змін (1).

Самостійність системи освіти як соціального інституту визначається об'єктивною потребою людства у відтворенні та передачі наступним поколінням набутих знань та соціального досвіду. Але це, так би мовити, зовнішнього плану характеристики. Суттю ж, внутрішньою основою, найважливішою ознакою освіти є її здатність впливати на розвиток людини, готувати особистість до активної соціальної діяльності (9). Інші функції освіти підпорядковані головній освітній проблемі - соціалізації людини. Тобто освіта допомагає молодим людям набувати навички, які необхідні в суспільстві і, як зазначають американські соціологи, школа вчить дітей виконувати різноманітні ролі, подібні тим, які покликані виконувати в цьому суспільстві дорослі

У процесі навчання людина засвоює соціальний досвід у формі знань, розвиває свої схильності та здібності, формує інтереси. Тут закладаються основи світосприйняття молодого людини, її здібності, навички до суспільної ді-

ьяльності. Через освіту здійснюється передача інформації про набуті людством цінності матеріальної і духовної культури, забезпечується наступність. Знання є провідною формою діяльності суб'єкта, його соціалізації. Вони стимулюють розвиток пізнавальних здібностей особистості, закладають основи допитливості, жадоби до знань, пізнавальних потреб. Все це зумовлює формування спрямованості індивіда до активної соціальної діяльності, до ініціативи

Ось чому таку важливу роль відіграє освіта в галузі природного середовища. Особливо зараз, коли справа вже йдеться не тільки про охорону окремих природних ресурсів та їх відповідальне використання, а взагалі про перспективу людства, його виживання в умовах прогресуючої деградації біосфери в цілому (2). Катастрофічний стан речей ініціював докорінні зміни в поглядах на навколишній світ. Людство збагнуло, що планета, на якій воно мешкає, є її домом, господею, про яку необхідно піклуватися (10). І вирішення цих складних за змістом та тривалістю проблем може здійснюватися тільки шляхом повороту всієї системи освіти та виховання обличчям до екологічних проблем. Екологічні питання стосуються кожного, хто живе на Землі. Тому саме поняття екологічна освіта не може обмежуватись віком та статтю. Так воно і є : кожна людина повинна підтримувати рівновагу між середовищем проживання та природою. Але для молодшої людини вона має вирішальну роль тому, що є соціалізуючим фактором у її житті. Адже мета соціалізації полягає в тому, щоб допомогти молоді вижити в суспільному потоці криз та проблем, зрозуміти своє покликання, визначити власне місце у суспільстві (3). А екологічна освіта зосереджена насамперед на людині та її зв'язках з навколишнім природним та соціальним середовищем, вона приділяє увагу стосункам між самими людьми, їх ставленням до живого, усвідомленню універсальної цінності природи. Екологічна освіта, таким чином, спрямована на докорінну перебудову системи цінностей.

Спеціалізовані організації ООН, такі як ЮНЕП, ЮНЕСКО, ФАО та

США), доцент природничого та екологічного факультету Сьезен Ахерн (Канада) та інші)

навчальні програми: від філософії та соціології до географії та етики. Вони

Це пов'язане з тим, що сучасні екопроблеми дійшли свого піку і на

залучити усі організації, усіх осіб, які мають можливість впливати на особистість. Усі вони повинні мати уявлення про педагогічні та психологічні основи екоосвіти. І, в першу чергу, це стосується педагогів незалежно від спеціальності. Передача знань, умінь та навичок - це завдання спеціалістів: викладачів з екології, а у школі - вчителів біології, географії, але формування ставлення до природи, цілей, мотивів взаємодії з нею, готовності вибрати екологічно доцільну діяльність - це завдання усіх педагогів. Адже характер екоосвідомості кожного учня у подальшому може виявитись "небайдужим" для життя природи, навіть якщо він не стане керівником, що приймає глобальні

рішення, а буде "просто фермером" (7). Тому, акцентуючи увагу на причину появи цього феномена, екоосвідомість визначається як : усвідомлення людиною і суспільством екологічної ситуації, що складається; усвідомлення нерозривного зв'язку людини з природою ; вміння та звичку діяти по відношенню до природи так, щоб не порушувати зв'язків та колообігів природного середовища, сприяти його покращенню для життя нинішнього та майбутнього поколінь. Екологічна свідомість формується на основі пізнання як тих *за-конів*, що забезпечують цілісність природного середовища, так і тих, що по

Література

1. Американская социология : перспективы, проблемы, методы. - М., 1972. - С.24,65.
2. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Экологическая педагогика и психология Ростов-на-Дону: «Феникс», 1996 ,С.25.
3. Коваль Л.Г. Соціальна педагогіка-Київ,1997,стор.93
4. Корнев М.Н.,Коваленко А.Б. Соціальна психологія-Київ, 1995, С.235-237.
5. Краткий словарь по социологии.- М.,1989.
6. Ожегов Ю.П.,Никанорова Е.В. Экологический импульс.-Москва, 1990. - С.201-204.
7. Приоритеты современной педагогики .- Москва,1993. - С.39.
8. Peter B.Corcoran , Eric Sievers Reconceptualizing Environmental Education : Five Possibilities. Journal of Environmental Education 1995, p.4-8.
9. Соціологія. Курю лекцій. За загальною ред. Безродного Є.Ф.-Київ, 1994. - С.128-129, 151.
10. Червонецкий В.В. Екологічна освіта учнів в школах країн східної та центральної Європи - Донецьк, 1998. - С.26-28.
11. Youtli and environmental action. Bnixelles, Assemblée modiale de la jeunesse, 1992.

Аннотация

В статье раскрываются некоторые особенности экопросвещения и воспитания. Рассматриваются основные компоненты в системе экокультуры, способствующие формированию, воспитанию и развитию личности.